

STUDIUL SFEREI EMOȚIONALE A COPIILOR DE VÂRSTĂ PREȘCOLARĂ

Iulia RACU,

doctor habilitat în psihologie, profesor universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, RM
ORCID ID: 0000-0002-9096-7121

Rezumat. Cercetarea descrisă în articol conține investigarea sferei emoționale la copiii de vârstă preșcolară și anume a anxietății și temerilor și a interrelației între anxietate și autoapreciere. Anxietatea este comună pentru toți preșcolarii în nivel moderat și ridicat de manifestare. Fetele au o anxietate mai ridicată comparativ cu băieții. De asemenea evidențiem la preșcolari prezența a mai multor temeri, cele mai frecvente fiind cea de animale, de monștri, de medic, de rău, oameni răi și copii răi. Băieții și fetele demonstrează temeri distincte: la băieți teama de animale, teama de medic, teama de rău, oameni și copii răi și teama de a fi certați de părinți, etc., iar la fete se regăsește: teama de întuneric, teama de medic, neliniște și teama în situațiile certurilor între părinți, etc. Anxietatea preșcolariilor este condiționată de o autoapreciere scăzută.

Cuvinte-cheie: anxietate, temeri, autoapreciere, vârstă preșcolară

STUDY OF EMOTIONAL SPHERE AT PRESCHOL CHILDREN

Abstract. The research described in the article contains the investigation of emotional sphere, especially anxiety and fears at preschool children and interrelation between anxiety and self-appreciation. Anxiety is common for all preschool children in moderate or high ways of manifestation. We observed that girls are more anxious than boys. Also we established the presence of several fears at preschool children, the most frequent are fears of animals, of monsters, of the doctor, of evil, bad people and children. Boys and girls have distinct fear. For boys are more common following fears of animals, of the doctor, of evil, bad people and children and fear of being scolded by parents, etc. and for girls are characteristic: fear of the dark, of the doctor, of the situation of parent quarrels. Anxiety at preschool children is conditioned by low self-appreciation.

Keywords: anxiety, fears, self-apreciation, preschool age

Introducere. Etapa de vârstă de la 3 la 6/7 ani în literatura psihologică este definită ca preșcolară. Este o etapă a cunoașterii, explorării și a încadrării copilului în instituția preșcolară. Jocul pe roluri cu subiect este activitatea fundamentală din această etapă a dezvoltării care stimulează dezvoltarea proceselor cognitive și a personalității copilului [1, 2, 3, 4].

Sfera emoțională cuprinde totalitatea reacțiilor, sentimentelor, gândurilor și comportamentelor care apar ca răspuns la evenimente sau situații semnificative pentru o anumită persoană. Emoțiile pot implica excitare fiziologică, gânduri legate de situația respectivă și expresii comportamentale [1, 2, 3, 4]. Dezvoltarea emoțională este încă o arie în care se înregistrează modificări în preșcolară, astfel preșcolarii sunt capabili să resimtă o multitudine de emoții printre care: fericirea, tristețea, furia sau frica. Alături de emoțiile enumerate preșcolarii pot experimenta vinovăția, rușinea și mândria. Un

progres important al copilăriei preșcolare este capacitatea de a înțelege și a regla propriile emoții și sentimente. Anume autoreglarea emoțională îi ajută să-și dirijeze comportamentul și favorizează o mai bună înțelegere cu cei din jur [1, 2, 3, 4, 7].

O emoție particulară resimțită de preșcolari este anxietatea. Studiile cu referire la anxietate a preșcolariilor evidențiază că tipice pentru această etapă de dezvoltare sunt anxietățile, neliniștile și temerile ce țin de animale, întuneric, doctori, creaturi și anumite situații specifice. Anxietatea este apreciată ca fiind o problemă emoțională ce are consecințe negative, care nu neapărat că pot fi evidențiate imediat asupra stării de bine și a modului de funcționare zilnică a copilului [15, 6, 7].

Metodologia cercetării. Conform celor expuse, investigăm anxietatea și temerile întâlnite la preșcolarii contemporani, precum și relația dintre anxietate și autoapreciere în această etapă de dezvoltare.

Pentru cercetarea variabilelor selectate am administrat pe un lot de 63 de preșcolari (40 băieți și 23 fete) câteva teste: *Testul de anxietate pentru copii de R. Temml, V. Amen și M. Dorca*, *Testul propoziții neterminate de A. Zaxapov* și *Metoda de studiere a autoaprecierii Scărița de B. Illyp*.

Rezultate și discuții. Inițial vom prezenta frecvențele preșcolariilor pentru anxietate examinate prin *Testul de anxietate pentru copii de R. Temml, V. Amen și M. Dorca* (figura 1).

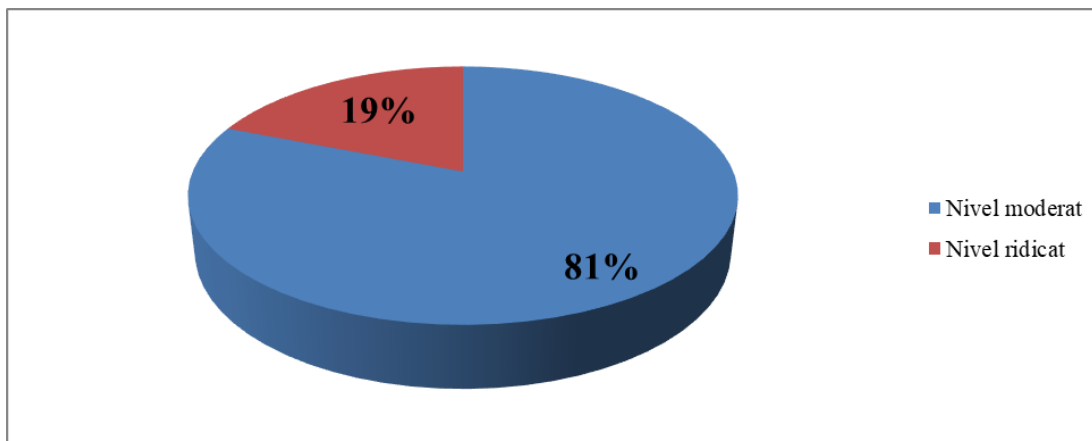


Fig. 1. Nivelurile moderat și ridicat al anxietății la preșcolari

Figura 1 evidențiază prezența a două niveluri de anxietate a preșcolariilor: nivelul moderat de anxietate (81%) și nivelul ridicat de anxietate (19%). Vom menționa că atât preșcolarii cu nivel moderat de anxietate cât și aceia cu nivel ridicat de anxietate demonstrează o varietate de îngrijorări și neliniști. Ei își imaginează tot felul de pericole și amenințări, care de fapt sunt un produs al imaginației lor. Pe acest fon pot ajunge să resimtă agitație

și nevrozitate accentuate, întâmpină probleme de comunicare cu alți semeni. Ei solicită o mai mare atenție și grijă a adulților, atât a părinților cât și a cadrului didactic [5].

Lotul de cercetare a cuprins atât băieți cât și fete, din aceste considerente am investigat anxietatea în funcție de dimensiunea gen. Frecvențele preșcolariilor pentru anxietate conform genului sunt ilustrate în figura 2.

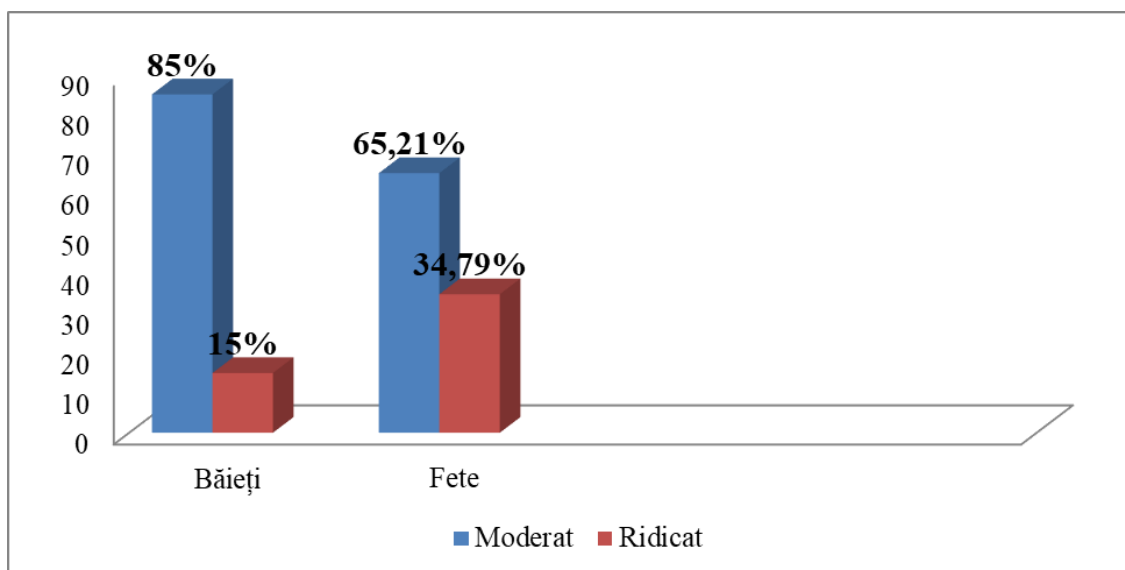


Fig. 2. Nivelurile moderat și ridicat al anxietății la preșcolari în funcție de gen

Tabelul 1. Temerile caracteristice preșcolarilor (%)

Temerile preșcolarilor	Frecvențele
Teama de animale	65,07%
Teama de monștri	65,07%
Teama de medic	61,90%
Teama de rău, oameni și copii răi	58,73%
Teama de a fi certat de părinți (în deosebi de mama)	53,96%
Teama de a rămâne singur	53,96%
Teama de coșmaruri	53,96%
Neliniștea și teama în situațiile certurilor între părinți	52,38%
Teama de întuneric	52,38%
Teama de părinți și pedeapsa părinților	50,79%
Teama de scene groaznice din filme	44,44%
Teama de grădiniță și educatoare	36,50%

Analiza frecvențelor pentru nivelurile anxietății permite să punctăm că acestea sunt distincte în funcție de gen. Astfel, la băieți o majoritate semnificativă dau dovadă de nivel moderat de anxietate, în timp ce 15% din băieți manifestă nivel ridicat de anxietate. Și la fete, cele mai multe dintre ele au nivel moderat de anxietate (65,21%), o notă distinctivă este faptul că atestăm o frecvență mai mare pentru nivelul ridicat de anxietate (34,79%). Statistic, după testul T-student, identificăm diferențe semnificative pentru anxietate între rezultatele băieților și cele ale fetelor (media băieților: 6,95 și media fetelor: 7,78, $T=2,5$, $p \leq 0,05$). Fetele manifestă anxietate mai ridicată comparativ cu băieții [5].

Împreună cu anxietatea a preșcolarilor am evaluat temerile acestora. A fost posibil să evidențiem temerile preșcolarilor prin aplicarea *Testului propoziții neterminate de A. Saxapov*. Frecvențele pre-

școlarilor pentru temerile întâlnite sunt ilustrate în tabelul 1.

Tabelul 1 reprezintă existența a 12 temeri: unele temeri sunt particulare pentru un număr mai mare de preșcolari, altele unui număr mai mic. În ordine descrescătoare vom distinge: același număr de preșcolari (mai mult de jumătate de preșcolari: 65,07%) manifestă teamă de animale și de monștri; 61,90% din preșcolari au teama de medic, 58,73% din preșcolari prezintă teama de rău, oameni și copii răi. Teama de a fi certat de părinți (mai ales de mama), teama de a rămâne singur, teama de coșmaruri este specifică pentru același număr de preșcolari (53,96%). 52,38% din preșcolari demonstrează neliniști și temeri în situațiile certurilor între părinți și teama de întuneric. De scene groaznice din filme se tem 44,44% din preșcolari. Un număr mai mic de preșcolari (36,50%) reprezintă teamă de grădiniță

Tabelul 2. Temerile preșcolarilor în funcție de gen (%)

Temerile preșcolarilor	Băieți	Fete
Teama de animale	72,50%	56,52%
Teama de monștri	70%	52,17%
Teama de medic	62,50%	60,86%
Teama de rău, oameni și copii răi	62,50%	52,17%
Teama de a fi certat de părinți (în deosebi de mama)	62,50%	39,13%
Teama de a rămâne singur	57,50%	47,82%
Teama de coșmaruri	52,50%	52,17%
Neliniștea și teama în situațiile certurilor între părinți	47,50%	60,86%
Teama de întuneric	40%	73,91%
Teama de părinți și pedeapsa părinților	35%	56,52%
Teama de scene groaznice din filme	35%	60,86%
Teama de grădiniță și educatoare	35%	39,13%

și educatoare. Temerile caracteristice preșcolarilor incluși în cercetarea noastră corespund cu cele prezentate în literatura științifică de psihologie [1, 2, 3, 4, 5, 6].

Frecvențele preșcolarilor pentru temeri în funcție de gen pot fi vizualizate în tabelul 2.

Băieții și fetele au frecvențe diferite pentru temerile investigate. Pentru băieți în descreștere sunt caracteristice temerile teama de animale (72,50% din băieți). Același număr de băieți (62,50%) demonstrează teama de medic, teama de rău, oameni și copii răi și teama de a fi certați de părinți. 57,50% din băieți manifestă teama de a rămâne singur, 52,50% din preșcolari au teama de coșmaruri. Neliniștea și teama în situațiile certurilor între părinți se întâlnește la 47,50% din băieți, iar teama de întuneric a fost identificată la 40% din băieți. La același număr de băieți (35%) observăm teama de părinți și pedeapsa părinților, teama de scene groaznice din filme, teama de grădiniță și educatoare.

Cel mai frecvent la fete se întâlnește teama de întuneric (73,92%). O frecvență similară (60,86% din fete) este specifică pentru teama de medic, neliniște și teama în situațiile certurilor între părinți și teama de scene groaznice din filme. Pentru 56,52% din fete sunt caracteristice următoarele temeri: teama de animale și teama de părinți și pedeapsa părinților. 52,17% din fete manifestă teama de monștri, teama de rău, oameni și copii răi și teama de coșmaruri. 47,82% din fete se tem de coșmaruri. 39,13% din fete prezintă teama de a fi certat de părinți (mai ales de mama) precum și teama de grădiniță și teama de educatoare. Statistic, conform testului χ^2 , evidențiem diferențe semnificative pentru teama de întuneric, teama de părinți și pedeapsa părinților și teama de scenele groaznice între rezultatele băieților

și rezultatele fetelor ($\chi^2=6,7333$, $p\leq 0,05$, $\chi^2=2,762$, $p\leq 0,1$, $\chi^2=3,958$, $p\leq 0,10$). Fetele reprezintă frică de întuneric, de pedeapsa părinților și de scenele groaznice mai puternic comparativ cu băieții.

Cercetarea noastră a fost orientată la examinarea autoaprecierii preșcolarilor (*Metoda de studiere a autoaprecierii Scărița de B. Шлуп*) cu diferite niveluri de anxietate. Frecvențele preșcolarilor cu nivel moderat și ridicat de anxietate pentru autoapreciere pot fi urmărite în figura 3.

Preșcolarii cu nivel moderat de anxietate reprezintă: 3,92% autoapreciere foarte scăzută, 59,95% manifestă autoapreciere scăzută, 39,21% dau dovadă de autoapreciere adecvată și 3,92% se caracterizează prin autoapreciere foarte înaltă. În rândul preșcolarilor cu nivel ridicat de anxietate frecvențele pentru autoapreciere se repartizează după cum urmează: 16,67% au autoapreciere foarte scăzută și foarte înaltă, precum și același număr de preșcolari demonstrează autoapreciere scăzută și autoapreciere adecvată (33,33%). Din cele expuse vom menționa că preșcolarii cu nivel moderat și ridicat de anxietate preponderent se caracterizează prin autoapreciere scăzută.

Concluzii. Anxietatea este definitorie preșcolarilor, astfel toți preșcolarii din lotul experimental manifestă fie nivel moderat, fie nivel ridicat de anxietate. Conform dimensiunii de gen, anxietatea prevalează la fete. Vom explica anxietatea fetelor mai ridicată comparativ cu cea a băieților printr-o specificitate a sistemului nervos al acestora, precum și o vulnerabilitate mai mare față de starea și dispoziția mamei (în situația în care mama resimte anxietate, temeri, neliniște și depresie) și față de anumite caracteristici ale mediului de grădiniță și a relațiilor cu copiii de aceeași vârstă.

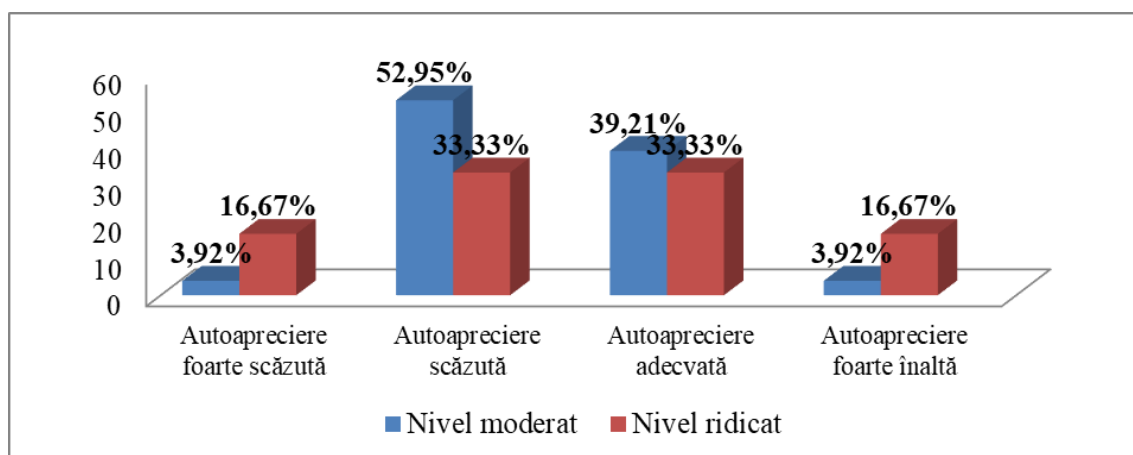


Fig. 3. Frecvențele pentru autoapreciere la preșcolarii cu diferite niveluri de anxietate

Pentru preșcolari sunt particulare anumite temeri, deși evidențiem 12 temeri la aceștia, cele mai comune pentru un număr mare de copii sunt: teama de animale, teama de monștri, teama de medic, teama de rău, de oameni și de copii răi. La băieți predomină teama de animale, teama de medic, teama de rău, de oameni și de copii răi și teama de a fi certați de părinți, teama de a rămâne singur, în timp ce la fete identificăm teama de întuneric, teama de medic, neliniște și teama în situațiile certurilor între părinți, teama de scene groaznice din filme, teama de animale și teama de părinți și de pedeapsa părinților. Ținem să menționăm aici că predominarea

temerilor distincte la băieți și fete provine din modalitățile diferite de cunoaștere și descoperire a lumii înconjurătoare de către aceștia.

Preșcolarii cu anxietate moderată și ridicată se caracterizează printr-o autoapreciere scăzută. Autoaprecierea copilului este încă în proces de dezvoltare și de descoperire a calităților și atributelor sale. Totodată, vom puncta aici că autoaprecierea nu se întemeiază pe realitate, preșcolarii tind să accepte ceea ce aud despre sine de la adulți. Astfel, preșcolarii cu autoapreciere scăzută se încadrează feedback-ul negativ de la adulți ceea ce poate condiționa o anxietate accentuată.

REFERINȚE BIBLIOGRAFIE:

1. GOLU, F. *Psihologia dezvoltării umane*. București: Universitară. 2010. 315 p. ISBN 973-749-865-6.
2. HARWOOD, R. MILLER, S., VASTA, R. *Psihologia copilului*. Iași: Polirom. 944 p. ISBN 9789734617685.
3. PĂNIȘOARA, G. *Parenting de la A la Z. 83 de teme provocatoare pentru părinții de azi*. Iași: Polirom 2022. 628 p. ISBN 978-973-468782-4.
4. PAPALIA, D., WENDKOS OLDS, S., DUSKIN FIELDMAN, R. *Dezvoltarea umană*. tr. de A. Mîndrilă-Sonetto. București: TREI. 2010. 644 p. ISBN 978-973-707-414-0.
5. RACU, Iu. Anxietatea la preșcolari: caracteristici și determinante. În: *Revista Psihologie Pedagogie Specială Asistență Socială*. Nr. 3 (56). Chișinău: UPS „Ion Creangă”. 2019. p. 39 – 54. ISSN 1857-0224.
6. RACU, Iu. Anxietățile, neliniștile și temerile preșcolarilor. În: *Revista Psihologie Pedagogie Specială Asistență Socială*. Nr.1 (58). Chișinău: UPS „Ion Creangă”. 2020. p.119 – 130. ISSN 1857-0224.
7. RACU, Iu. *Psihologia anxietății la copii și adolescenți*: Monografie. Ed. a 2-a revizuită și adăugită. Redactor științific: Racu Ig.,- Chișinău: UPS „Ion Creangă”. 2021. 309 p. ISBN 978-9975-46-521-2.